

Unele aspecte ale prefixoidării în limbajul tehnic specializat

A. Bogatu

Creațiile lexicale neologice formate în baza afixoidelor corespund unei dimensiuni universale a creativității conștiente, iar modelul grec de formare a cuvintelor este reactualizat în stilul științific. Limbajul terminologic specializat solicită concentrație maximă de informație în unități lexicale minime. Anume analiza și utilizarea afixoidelor ar permite reducerea planului expresiei, și desigur, o informație mai amplă.

Epoca progresului tehnico-științific se caracterizează prin lărgirea și amplificarea relațiilor interlingvistice. Secolul al XX-lea a determinat specialiștii din diverse ramuri ale activității umane să porceadă la sistematizarea, unificarea și coordonarea cuvintelor speciale care denumesc noțiuni ce țin de una sau mai multe ramuri ale științei, tehnicii, ș. a. Deci, fiecare limbaj de specialitate utilizează o terminologie adecvată a unui domeniu de activitate, numită „terminologie de specialitate” sau „terminologie sectorială”. E acceptată definiția conform căreia „totalitatea termenilor de specialitate constituie **terminologia** sau, impropriu **nomenclatura** respectivelor limbaje profesionale specializate, utilizate de exponenți ai diferitelor ramuri ale științei, tehnicii...[1].

Crearea conștientă a termenilor face posibil a controla și a regla acest proces. Există dovezi că, deja din start, crearea termenilor științifici a devenit o chestiune de o importanță statală” [2].

Problema terminologiei este o problemă mult discutată în ultimul timp, fiecare cercetător analizând o fațetă a acestei probleme. Eu îmi propun să analizez o altă latură a acestei probleme, și anume **prefixoidarea**.

Prefixoidele sunt varietăți de morfeme, care în limba unde își au originea, de obicei greacă sau latină, sunt radicale, iar în limba împrumutătoare se comportă asemănător prefixelor.

Crearea de noi cuvinte prin intermediul prefixoidelor nu se realizează *ex nihilo* atât în plan morfologic, cât și semantic (deși în ultimul timp planul morfologic este un pic diminuat): diverse neologisme conțin noutatea prin asociere originală de morfeme deja înregistrate (derivare, compunere, conversie), însă decupate în mod original și parvenind de la statutul de neomorfe.

Modul în care este format cuvântul demonstrează veridicitatea afirmației lui F. de Saussure: „Ce este cuvântul nou, mai exact în ce constă dificultatea de a impune un cuvânt nou dacă nu în afirmarea legăturii sistemice între toate părțile limbii? Se creează milioane de forme [...], dar nu există una care să se manifeste brusc, țâșnind în mod arbitrar dintr-o sursă necunoscută. Și nu numai că elementele trebuie preluate în combinațiile deja cunoscute, ci mai mult, totul este, de fapt, pregătit pentru a da naștere unei noi combinații ” [3].

Tendința onomasiologică de a denumi noutățile tehnico-științifice în baza unităților lexicale deja existente în limbă (în plan pragmatic “formațiunile savante” țin de domeniul generalului prezentând invariante cu sens unitar și concepte bine stabilite: **aber(o)**¹ - < fr. *aberro* -, lat. *aberrare* – “a se abate, a se îndepărta”: *aberometru*, *aberoscop*; **arhe** - < fr. *arche* -, < it. *Arche* -, < gr. *arkhe* – “origine, început”: *arhecultură*, *arhegon*; **bari** - < fr. *bary* -, < gr. *barys* – “greu, profund”: *baricentru*, *barimetrie* etc) produce integrări conceptuale noi. Fiind solicitate în plan sintagmatic, în situația de a acoperi golul denominativ, se realizează în variantele sale: **aero(o)**¹-, “oxigen”: *aerobioză* “mod de viață a organismelor aerobe care nu pot trăi cu oxigen” – biologie; **aer(o)**² -, “spațiu larg, spațial”: *aeroproietor* “aparatură pentru proiectarea spațială a mai multor fotograme”- geografie; **aer(o)**³-, “avion”: *aerodrom*, “teren special amenajat pentru decolarea și aterizarea avioanelor” – uz general; **aer(o)**⁴-, “aerolit” – astrologie etc.

O unitate “se realizează” sau “se manifestă” în variantele sale, primind determinări contextuale și situaționale [4]. Variantele, puse în situația de a se acomoda noilor noțiuni în funcție de domeniul de activitate care le solicită suportă modificări de semnificație prin restricție sau extindere semantică. Astfel lingvistul francez J. Peytard (1975) remarcă faptul că regulile de utilizare sau de combinare a formanților, practic sunt stabile, dar, pe lângă aceasta, se mai observă o stabilitate semantică a unor prefixe grecești, precum și regresivitatea sau progresivitatea unei clase mobile: *auto* -, a devenit polisemantic în urma dezvoltării industriei de automobile, în timp ce *tele* -, în exclusivitate un termen tehnic – științific.

Deci, în dependență de frecvența cu care este utilizat prefixoidul, precum și durabilitatea (vechimea lui), rezultă progresivitate sau regresivitate semantică, iar de aici și un număr mai mare sau mai mic de cuvinte termeni.

Nicolae I.Sauca depistează la litera “A”aproximativ 157 de prefixoide, majoritatea de originea latină și greacă care ajută la formarea cuvintelor noi, în special a terminologiei [5].

Consultând “Dicționarul de Termeni Tehnici” am excerptat câteva (din cele mai productive prefixe și prefixoide) care ajută la formarea termenilor tehnici și anume: **anti** -, “contra, împotriva”: *antianod, antiatom, antiblocant, antimaterie*;

contra-, “împotriva”: *contrapresiune, contrapistar, contraancoră, contraprobă, contraparalelogram*;

moto -, “înzestrat cu motor”: *motopompă, motonavă, motoplug, motocultură*;

radio -, “ce ține de radio”, “ce poate fi transmis prin radio”: *radioactiv, radiotrasor, radiostele, radioreceptoare, radiotehnică, radiosondaj, radiosondă*;

vibro -, “care posedă vibrație”: *vibrometru, vibropercutor, vibronetezit, vibrorulat, vibrotasat, vibrolovire, vibroamestecare, vibropresare*.

Astfel, putem conchide următoarele: studiind structura morfematică a cuvintelor, afixoidele (prefixoide și sufixoide), putem forma cuvinte-termeni noi, înțelege lesne sensul acestora fără a apela la împrumuturi masive de termeni (dacă nu avem strictă nevoie de ei).

Bibliografie:

1. Vascenco V., *Probleme de terminologie lingvistică*. – București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1973, p.13.
2. Cutina L., *Формирование языка русской науки*. – Москва, Наука, 1964, p. 7.
3. Saussure F., *Scrieri de lingvistică generală*. – Iași: Editura Polirom, 1996, p.107.
4. Coșeriu E. *Lecții de lingvistică generală*. – Chișinău: Arc, 2000, p. 166.
5. Sauca N., *Structura morfematică a cuvintelor*, Vol.I, - Chișinău, 1999, pp. 33-40.
6. Ciocan L., Zava H., *Dicționar tehnic rus-român*, ARC GVNIVAS, 2004, (146720 termeni), 1176 p.